

ORGANULU LUMINAREI.

Gazeta Béserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiósá inoientia.

Sambata

Nr. XXX.

26 Juliu. 1847

VIENA. Maiestatea Sa c. r. Apostolica pre in
Pre Inalta Resolutiune dein 8 maiu a. c. se in-
durá a radica o noua Statiune de ces. r. Vice-
Consule la Janina in Albania turcesca, si aceasi
in modru provisoriu a o conferi Dr. lui Joan
Halm. Care la Prea Inalta Demandare se fa-
ce cunoscutu.

ALBA-CAROLINA. Maiestatea Sa ces. r. A-
postolica pre in Prea Inalta Resolutiune dein 6
jul. a. c., starea vacante de Prepositu mai mare
in Capitulu R. C. dein Alba Transilvaniei se in-
durá a o conferi Domnului Canonicu, pan' acum
Cantoriu in acel'asi Capitulu, Paulu Veszpre-
mi de Balástelke. (W. Z.)

CLUSIU, 12: 24 jul. In Sied. dietale SS. si
OO. le luandu la socotela scimbarile stilistice la
art. XIII propuse de r. Guberniu, unele de intr'
in se le adopta.

AIUDU. Comunitatea acestei nobile cetati in
14: 26 jul. platindu in man'a Curatorilor Aca-
demiei reformate de aci 12,000 fl. c. m., aseme-
nea in man'a Curatorilor beserecei reformate to-
tu de acolo 8000 fl. c. m., in Suma: 20,000 fl.
c. m. bani numerati, pre in asta platire se res-
cumpara de totu atatu de suptu platirea asia nu-
mitei quarta curata catu si desuptu decima si
quarta decime. Acesta templare pan' acum e fora
socia in patri'a nostra. (E. H.)

— Inscientiatiunulu ungurescu scrie I
aug. st. n. „Togn'a acum luamu acea trista in-
scientiare, cum ca locustele au intratu in
Trei-Scaune.“

HALMAGIULU-MARE. Facunduse vacante
starea unui invetiatoriu la scol'a poporana de a-
colo, se deschide un concursu pe 1 sept. a. c. in
Baia-de-Crisiu. Concurentele trebue se fia de ri-
tulu gr. n. u. si se aiba cunoscentia intemeiata
de literatur'a magiara si romanescá, si afara de
invetiare in scola se va indetora se si cante in
besereca locale gr. n. unita. Safariulu pre anu
va fi de 400 fl. w., cu lemne de focu de ajun-
su, cortelu si gradina de legumi. Adresele se vo-
ru face catra presidente Comisiunei de invetia-
tur'a populare. (E. H.)

— Dein Galicia se scrie ca processulu cu po-
lonii s'a incheiatu, sententiele tribunaleloru s'au
intaritu si s'au tramisu spre ase impleni. De in-
tre supusii la judecata trei sunt judecati de mor-
te pentru ucidere, intre carei si ucigatoriulu ma-
iestrului cetatianescu dein Tarnow, ceilaltica la
200 cu numerulu la inchisoria. Longimea tempu-
lui de pedepse e determinata dupa categoriele
culpabilitatei dela inchisoria pre tota viati'a pa-
na la cea de un anu.

— Fói'a-de-septamana nemtiésca dein
Brasiou, intru o nota la Nr. 60 dein 29 jul. st.
n. p. 387, insémna despre Colegiulu S. lui Sa-
va dein Bucuresci acéstea: „Acestu Institutu
de totu s'a desfientiatu.“ Se fia adeveratu?
Gazet'a nemtiésca de Bucuresci scrie, ca Princi-
pele domnoriu cu ocaziunea impartirei premie-
loru ar fi dechiaratu numai: „Cum ca acelu
Colegiu are trebuentia de o reforma amesurata
tempului, de ora ce mai multu de diece ani tre-
cura dela cea mai dein urma organizare a lui, si
un Institutu mai inaltu de cultura trebue se pur-
ceda in pasi parechi cu tempulu, despre care Gu-
berniulu e si inoitu cu Adunarea Staturiloru.“

ANGLIA.

Foile irlandice publica pre nume un mare
numeru de preoti catolici, cari cadura victima
credentiosiei sale in deregatoria lenga asternutu-
lu celoru patimitori de bol'a ce predomnesce. Inca si
in cetatea cu fabrici anglésca Leeds (l. Lids)
pan' acum siepte preoti cadura de contagiu. Si
protestanti pieru in Anglia si Irlandia de acea
bola, ci ca vre un preutu anglicanu se fia luatu
bol'a la asternutulu fiiloru sei sufletesci, nu se au-
di pan' acum. Seau acestia au o faptura mai tare
de catu colegele loru prentii catolici, seau ei se
espunu mai pucinu la periculi. Asta dein urma
e parerea si a jurnalului anglescu Spectator,
care dice ca acea amore practica cresiwésca pote
ca emai pretiosa de catu marea invetiatura teo-
logica teoretica pe canapeiulu de parte de periculi.

BELGIU.

PARIS, 3: 15 jul. Cu venirea regelui Leo-
poldu in Paris se renoira tote vorbele cele mai
vechi (ca s'ar fi smentitu). Se dice ca urinduse
cu greutatile gubernarei ar ave de cugetu a depu-
ne nentardiatu corun'a in favorea principelui e-
reditariu fiului seu. De aceea calatori'a lui la Lon-
don si acum la Paris. Acolo, se dice ca cugetu-
lu lui, a caruia urmare ar fi radicarea unei regen-
tie suptu regin'a, fia cea mai mare a lui Ludo-
vicu-Filipu, fu opagnatu dein tote poterile, si ca
elu s'ar paré a se fi plecatu remustrariloru ministe-
riului anglescu. Intorcunduse inse la Brisel si de nou
incungiuratu de grigile regatului, acum se dice a fi
venitu in Tuilerii ca se se intieléga cu socru-seu
de ce trebue se urmeze. Asia se pote templá, ca-
tu regele Ludovicu-Filipu inca se mai ée suptu
ingrigirea sa doue tronuri a nepotiloru sei, si

Briselu cu Madrid se devina dependentie a Tui-
lerieloru.

FRANCI A.

Procesulu in contr'a acusatiloru Teste, Des-
pans-Cubières si Parmentier se incheia. Teste
a doua di dupa cercarea de suicidiu, ce multi nu
o crediura seriosa, intru o scrisoria catra presiden-
tele Camarei ducele de Pasquier se recunoscù vi-
novatu, si ne vrendu a mai stá facia in judeca-
ta, cerù a fi judecatu cu blandetie pentru asta
un'a debilitate a vietiei sale. De aci Procurato-
riulu Regelui, totu atunci-si dede requisitoriulu
in carele cere, cá, templanduse a se face un crí-
me asia mare, si pedeps'a se fia insemnata, pentru
ca se se spaimente deregatorii, carii aru fi ten-
tati asi sacrificá detorentiele sale, si toti omenii
nesatiosi carii s'aru cercá a speculá cu debilitatea
deregatoriloru publici. In 17 jul. st. n., dupa o
consultatiune de mai multedile, Presidentele cam-
marei Pariloru deschidiendu sidentia, ceti in pu-
blicu cu un tonu misicatu sententia Curtei Pari-
loru, dupa carea condánna 1) pre Teste la 94
mii fr., ca rentorcerea sumei acceptate, la alti
94,000 fr. ca emenda, cutotulu la 188,000, fr. ce
au de a se versá in cas'a spitaleloru dein Paris;
si la 3 ani de inchisoria, 2) pre Despans-Cubi-
ères la 10,000 fr. ca emenda si 3) pre Parmen-
tier intr'asemenea la 10,000 fr. emenda, afara de
spesele procesului, carele pentru fia-carele sue la
2000 fr.; si pre tati-trei la degradare cetatiana.
Dupa acésta cetire Notariulu Curtei Pariloru nu-
mai de catu se duse la inchosoria palatiului Lu-
xemburg cá se cetésca acea judecata si concer-
nentiloru acusatii. La acea cetire, se vorbesce, cá
Teste fu atatu de misicatu, catu erá tómetu cá
numai de catu se va smentí la creri, ci grigile
medicului ajunsera a abate uricosele consecuentie.
Este totusi tómetu, cá se nu se formeze un ab-
cesu la locul atinsu de globulu pistolului. Gene-
rariulu Despans-Cubières inca intr'aceá di pla-
tindu cele 12,000 fr. fu dimisu dein inchisoria,
si sodice cá va se treca in Americ'a, unde are un
unchiu prea-avutu.

Pellapra, carele fugise, se intorse de sine, si se
dède de buna voe la inchisoria; er' procesulu lui se va
incepe la 11: 23 jul. pre candu presidentele po-
fti pre Pari se se arete in uniform'a Pariloru: in
pantaloni negri, sábia si pelaria. Asia dram'a se
va incepe de nou; multi se temu de descoperiri
urite si periculose pentrumai multe persone mai
inalte.

ITALIA.

ROMA, 12 jul. st. n. Pote-cá in urm'a unei
fame, se adunara eri-séra un numeru de perso-
ne inainte palatiului celu credeau gat'a spre cu-
prinderea Cardinalelui Ferretti, a caruia sosire
se astépta cu nerabdare. Elu e cunoscutu de omu
resolutu; gazet'a Bilancia (semi-officiale) l' a-
nuncia cá preun barbatu ce a petrusu in ideile
si cugetele lui PIU IX; si cá amicu si cumnatu
Papei elu e mai alesu placutu poporului, macar'
cá pan'acum numai fam'a l'a desemnatu de se-
cretariu Statului.—Inscrierea in gard'a cetatiana
se incepù acum in mai multe regiuni a Romei;
mai multi principi, se aude, cá s'au dechiaratu
gat'a ajutrá ca soldati ordinarii. De Generalisi-
mu fam'a desemnéza pre Comite Mastai fratele
S. Sale.

—Intre spusele ce circuléza despre PIU IX, me-

ritéza de ase numi si aceste. Intru odi se dice,
cá Pontificele aflá suptu un bustu a seu scri-
se aceste cuvente: Mastai! Che fai? (Mastai,
ce faci?), si numai de catu adause scriendu de de-
suptu: Aspetti! Vedrai! (Astépta, vei vedé).
De alta data, intre donariiele oblate de cetatiani
Romei se aflá un tapete (covoru), pe care erá
depicta o broasca-cu-tiestu, for'indoiéla vrendu se
insemneze, cá Pontificele pre pre incetu purcede
pre calea inaintarei. Ci Pap'a se facu a o intie-
lege intr' altu modru, ridiendu si dicendu cá se
bucura vediendu cá si supusii sei sunt de o pa-
rere cu sine, silu indémna se nu se pregrabésca
ci se purcéda pre acea cale socotitoria cá pan'
acum, etc.

—Mai nou! Scrisori dein Roma dein 4: 16
jul. scriu: Ca in Roma se templara misicari tur-
buratorie, pre pareti se aflara afisuri rescotitorie,
si se andu vorbe de o conjuratiune descoperita a
unei partide retrograde. De aceea, serbatori'a a-
mnestiei, ce erá se se tiena in 5: 17 jul. se ame-
ná. De odata cu chiamarea gardei la arme sosi
si Cardinalele Feretti dein Pesaro, cu a caruia
sosire tota ingrigiarea de escesuri turburatorie de
o cam data se imprastia. Cu alta data mai aproape.

MARONITII si DRUZII

dein Libanu.

SPRE cunoscerea starei de acum a Crestini-
loru si Druziloru dein Siria, nu fara interesu so-
cotimu a fi a estrage o parte dein reportulu ce
se facu intr'acestu obiectu in Camara Deputati-
loru dein Franci'a prein D. Paulu DARU in 3
jul. st. n. (Vedi N. XXVIII.)

„Domnii miei, incepe reportatoriulu, doua ce-
reri se depusera in cancelaria Camarei, un'a sem-
nata de 543 Crestini, alt'a de 350 Druzi, toti
locuitori in muntele Libanu.

„Cererile acestea nu au neci un datu, nu cu-
prindu neci o sapta noua, si se reducu la acestea:
„Cei de antáiu ceru 1) cá crestini dein Libanu
se aiba dreptulu de a reclamá dela Franci'a a-
sistentia si aparare pentru venitoriu precum in
tempurile trecute; 2) cá Franci'a se puna pasii
de lipse pentru ca vechiulu Emir-Besir au emi-
rulu Emin fiulu lui se lise redée, sei gubernéze,
si dupa mortea acestora administrarea Libanu-
lui se se asecureze pentru famili'a loru.

„Cei alti, Druzii asemenea ceru inapoi pre
Emir-Besir au pre fiulu lui emirulu Emin, ci de
o data-si rechiamu vechile institute si privilegi-
uri, ce lis'au rapitu, precum dicu ei, cu nedre-
ptulu.

„Acést'a e dorulu dechiaratu de acesti rogatori.

„Pentru ca se póta sci comisiunea voastra, de
se cuvine ase cuprinde cu favore acésta a loru
dorire, trebú asi castigá o socotéla deplinita de
starea lucrurilor de acum. Ea cunoscú cu duróre, cá
multe abusuri, multe désordinari, multe crime se
templera; noi nu vomu a desemná de nou in-
aintea Camarei acea trista icona, ce mai demul-
te ori s'a lesfasiuratu pre tribuna; ci astadi potemu
dice cá aste crime si désordinari au incetatu, cá
dupa multa tramandare si stare la indoeli, in ur-
ma Port'a se detérminá in maiulu anului 1846
la o mesura politica si intieptá a caria urmari
pan' astadi fura fericite.

„Camar'a sci cá pan' in 1842, guberniulu tur-
cescu stabilise suptu supremati'a pasiei de la Sai-
da doua Capete destinate a administrá aceste do-
ua tienuturi suptu nume de Caimacani, unulu
pentru Druzi si altulu pentru Crestini. Asia prin-

cipiulu micii administratiunii crestinesci apuca potere; ci intra aplecare intempina, precum era de asteptatu, rele voientie si opuneri ce casinara noue nefericiri. Neci potea fi altmentrea. Caimacamii, ca un asediamentu nou, nu raspundeau la nemica de mainainte. Fora autoritate reale, fora midiloce de a poté ave o influentia adeveratu folositoria, fora védia in ochii poporatiuniloru, ei nu potea fi, n'au fostu de catu unealte orbe si ascultatorie in manule guberniului turcescu. Curundu dopa acea dein senalu tienaturiloru mestecate se redicara sculari impromutate si lupte de tota intristarea; si caimacamii erau nepotentiosi a conteni desordinarile.

„Atunci creara Vechili, destinati a sierbi de midilocitori intre crestini si caimacamulu druzianu acolo unde s'aru fi aslantu inolestati intru a-relasi tienutu, seau a sierbi de midilocitori intre druzi si caimacamulu crestinescu acolo unde druzii s'aru asla mestecati intre poporatiunea crestina. Acésta sistenia nu reesi mai bine ca cea de antaiu; desordinile si crimele se continuara, esperienti'a adeveri, cum ca se cade a bate in-susi principiulu reului spre a poté triumfa. Reulu e administratiunea cea rea dein lantru, nascuta dein fanatismu si privilegiuri. Eta ce facura spre a poté esi la capetu:

„In lun'a lui maiu 1846, Port'a strimtorata de potentiele mai mari, si preocupata de ce-dece mai multu de starea lucruriloru in Munte, crea consiliari lenga fiasce-care Caimacam. Asta noua stare a lucruriloru meriteza a fi socotita mai de a-prope.

„Un consiliu se statoru lenga fiasce-care caimacam spre al ajutu intru deprinderea lucruriloru sale. Acéste consiliuri sunt compuse dein locuitorii provinciei de fia-care secta, adeca ca un jude si consiliariu e musulman, un jude si consiliariu consiliariu druzu, si asia mai in colo maroniti, greci si grecocatici, si in urma pentru mutualii (o secta mohamelaita) numai un consiliariu, judele musulmanu fiendule si loru comune.

„Fia-care consiliu e preveghiatu de caimacamulu respectivu, carele e al lui presidente firescu; in urma judecii se alegu prein midilocirea episcopiloru si a notabililoru fia-carei secte.

„Cautandu singuru la compusetiunea acestoru consilie, pre lesne se vede, ca aci e antaiulu pasiu catra o modificare importatoria in societatea dein Libanu, catra suraparea feudalitatei. Ast'a e o sorte de organizare municipale substituta in loculu vechiului principiu feudal, carele in oriente ca si in occidente siau pierdutu prestigiulu si iau trecutu tempulu.

„Intr'al doile locu, alegerea judeciloru si a consiliariloru fiendu strapusa in man'a episcopiloru si a notabililoru, clerulu eredita influentia ce era devoluta la feudalitate. Elu oeredita spre folosulu poporimeci crestinesci, ca ei relegiunea, in Libanu, singura de sine enationalitatea tota intreaga. Tote sectele si tote nationalitatile fiendu reprezentate in consiliuri, dopa cum elementulu crestinu e celu mai numerosu, asia maioritaea de aci incolo e castigata lui. Bilancea dar' precum se vede sepleca dein asta parte, si ilusiunile ce se formara de un tempu in coce despre o constitutiune druzesca se respira.

„In urma acestu asediamentu nou indrepta totu, ce incercarea dein 1842 cuprindea in sine ne deplinitu si superatoriu. De una parte, caimacamii devenindu numai implenitorii de conclusele

consiliariloru, nu voru mai poté ase lasa in voea patimeloru sale personale, antipatieloru, cupidatei, si a da acelu tristu spectacu de o administratiune ostitoria unei si favoritoria altei parti. De alta parte, ei voru asla in razimulu consiliariloru alesi poterea si autoritatea, cele erau de lipse.

„Insarcinarile consilieroru nu sunt mai pucinu insemnate ca formatiunea loru. Noi vomu cita dein ele done, ce nise parura mai momentose.

„Antai'a si cea mai momentosa e acést'a. Guberniulu turcescu demanda ca darea se se imparitia si se se culéga cu o imparitalitate inreaga, si spre acelu scopu prescrise, ca delegatii insarcinati cu adunarea darei se se aléga, precatu se va poté, deintre insii coreligionarii contribuentiloru. Nu e ast'a un omagiu triumfatoriu macar'tardiu catra principiile de eualitate si de dreptate, ce in urma-si recastigara poterea dopa apasarea de mai multi seclii? Pre posesorii feudeloru-i supusera suptu dare, si asia de odata lovira cu olovitura de morte privilegiurile loru si facura deci in colo mai cu nepotentia trasurile. Adange la acést'a ca interesele crestinesci sunt aparate prein intrevenirea coreligionariloru sei pre tutendinea, unde mainainte se asla o influentia druzesca ostitoria organizata; au nu east'a o imbunatatire mare, in care cu desfatere asla cine-va urm'a spiritului luminatu a lui Resid pasia?

„A doa insarcinare a consilieroru se atinge de diferente si procesuri. Acestea sunt supuse consiliariloru si judeciloru ce representéza sectele personeloru intre care se nasce conflictu, si sententiele se pronuncia inaintea adunarei toturoru judeciloru si consiliariloru strinsi. De aci, tota despoiarea de proprietate deveni mai cu nepotentia. Autoritatea turcesca se nemicesce au se sterge in tote conflicturile ce se tienu de iurisdictionile secundarie, ca si atentatele asup'a proprietatei, si despune poterile de lipse delegatiloru de fia-care natiune. Nu east'a alta conditiune favoritoria poporatiunei crestinesci? Cu nepotentia este a o nega. Pote fi ca aste reforme se aiba inca mai multe probe de suferitu; pote ca de la inceputu nu tote voru fi aplecate cu sinceritate; pote ca neci nu se voru castiga tote folosele ce sese asteptadein ele. Ci eiertatu aspera ceva bine deintr'insele; eiertatu mai alesu a dice, ca nemica asia apromitiatoriu, asia momentosu nu fu inceputu pan'acum spre impacarea Muntelui, si spre multieamirea poporimeloru crestinesci. Se adaugemu, cum ca Kamil-pasia, celu astadi insarcinatu cu deregerea negotialoru Muntelui, se arata intieptu si preceptu si de oprobitate nemustrata; cum ca suptu administratiunea lui urele se apasa si nu mai afla nutrementele si interitarile ce le inveninara si le sustienura asia indelungatu tempu. Lui e de ase multiemi in parte repausulu si ordulu ce dura acum mai multu de un anu, si care inca sunt rezultatulu acestoru libertati, acestoru garantii date nepotentiosului contra celui tare, acestei organizari fundate pre principiile dreptatei, ce Libanulu neci odata nu le cunoscu.

„Atare sunt faptele, domnii nicei; cuvene-se a ave respectu la ele esaminandu intrebarile desteptate prein acesti instanti? Bine e alesu momentulu de a rechiamá astadi de la Porta o scimbare in administratiune? Nu vomu trebui noi se lasamu acei stari noue a societatei dein Libanu tempulu de ase desvoluta, inainte de a pretinde noue imbunetatiri? Dorirea Camarei, supunenduo de folosu si buna, trebui-va a se formulá cu acelesi

semțiemente ca in 1842 au in 1844? Si ast'a e togm'a, ce ne mai remane, domniî miei, a esaminá. (Va urmá)

Notitie literarie si de scientie.

Gazet'a un. de A. scrie dein Berlin, in jul. „O aflare literaria prè fericita se facù de curundu in bibliotec'a regia de aici. Teologulu D. Heine, intorcunduse la Berlin de intru o calatoría in Spania unde la cele mai momentose bibliotecia le ci pentru scopuri istorico-beserecesci mai indelungatu a perrecutu, donà bibliotecei regie mai multe foi de pergamena, cele cumparase dela un legatoriu de carti in acea tíera. Una deintr' aste foi, un palimpsestu (rasu si scrisu a dou'oara) dupa o curatire si cercare cu buna luare a mente, se aratà fericitului ochiu cercetatoriu al bibliotecariului primariu D. Pertz, cá un fragmentu dein cartile pierdute a lui Liviu, mai cá dein Cartea XCVIII. Academia scientieloru, inaintea careia intru o sidentia D. Pertz tienù o referata, concluse ase taiá in arame acestu fragmentu cuprendiatoriu de prè momentose daturi dein istori'a romana. Mscriptulu infaciosiéza semne de cea mai inalta vechime, unii credu inca cá ar fi chiaru dein seclulu antain, si asia dein seclulu lui Liviu insusi.

—Totu aceea Gazeta inscientiéza si alta aflare literaria nu mai pucinu interesante de catu cea maideinainte, pentru noi pote si mai multu. Ea scrie: „Scrietoriulu polonu Aug. Bielowski, scrietoriu la bibliotec'a Ossolinskiana dein Lemberg, aflà de curundu acolo intru un Ms. cu titlu: *Libellus domini Joannis de Lathosinski*, un fragmentu dein istori'a pierduta a lui Trogu Pompejus. Acestu fragmentu tracta de Iliriculu vechiu si de belulu Dacicu, ce nuse afla in compendiulu cel' facù Justinu dein istori'a lui Trogu Pompeiu. Bielowski incunoscen-tiá acésta interesante aflare, ce nendoitu va trage asuprasi luarea a minte toturoru istoriciloru si filologiloru, Comisiunei institutului Ossolinskianu dein Lemberg, si in antaiulu fasciculu al opului „Bibliotec'a Ossolinskiana“ cercà a adevéri, cum ea scriptele lui Trogu Pompeiu au fostu cunoscutte Cronicariloru poloni, si ca o dinióra se tienura prelegeri despre ele in universitatea Cracoviei. De ora ce Cronicarii poloni cei mai renumiti Mataus si Kadlubek multe fapte trascrisera dein Justinu dein cuventu in cuventu, asia aflarea acésta emomentosa si pentru Critic'a istoriei polonesci, ce Comítele Ossolinski si Lelewel in catu pentru numitii Cronisti bine o incepura. Bielowski cugeta a edá acestu fragmentu suptu titlu: „Trogi Pompeji inter historicos Latinos praestantissimi fragmenta inedita.“ Trogu Pompeiu fù de origine galica, si compuse suptu Augustu o istoria universale si etnografica suptu titlu: *Historiae Philippicae et totius mundi origines et terrae situs (XLIV libri)*, dupa scrietori grecesci si alesu dupa Theopompu, Timaeu, Clitarchu, Polibiu si Posidoniu, ne socotindu prescrietorii latini, prein care opulu lui luà colorea poetica a istoriografiloru grecesci. Cu durere, opulu lui Trogu, carele dupa marturisirea lui Vopiscu (in Probo II) erá potentiosu in cuventu, nu ne aremasu de catu intru o epitome forte de midiu-locu facuta de un necunoscutu M. Junianus Justinus seau Justinus Frontinus, precum se crede dein tempurile Antoniniloru, carele pe lenga vete-

marea nu a rare ori a cronologiei trecù totu ce nu ise parù de folosu precum si totu ce erá geograficu. Unii scrisera, cá intréga istori'a lui Trogu s'au fostu aflandu in bibliotec'a renumitului invetiatu Marquardu Gudi. Aldu Manutiu famosulu tipografu dein Venetia multu sperá, cá istoriele lui Trogu se arufi aflandu la un amicu a lui de bunu crediamentu, si cá in scurtu se voru dá la lumina. Ci pana acum tote asteptarile remasera desierte, si Trogu stetù ascunsu au peritu. Vedi Fabricij Bibl. lat. p. 529 seqq.

—Noulu Planeta. Parerea, cum ca stena misticatoria descoperita de D. Hencke in Driesen la 1 jun. se tiene de grup'a planeteloru mai mici se adevéri de plinu prein determinarea calei ei; si anumitu se pote socotí ca certu, cum ca precum Astrea in tempulu incungiurului ei e mai aproape de Juno, asia noulu planetu de al Vestei; dupa socotelele dein obserbarile pan'acum, cursulu lui e de 3 ani, 8 1/2 luni.

—Telegrafu electricu suptu mare. In Anglia in insula Wight (l. Uait) se facura cercari cu atare telegrafu, ce multiemire deplinu. Un singuru firu de drotu suptu apa de la un puntu a senului Cowes pan'la celalaltu facea comunicarea; si la datulu semnului cu clopotulu se incepura intrebarile si raspunsele cu cea mai mare scumpetate. Urmarile minunate ale acestei noue aflari mai cá neci se potu socotí inainte. Pote fi, cá cele mai departate punturi ale pamentului dupa acestu metodu se vina in comunicare de o clipita.

LA VOCABULARIU.

Vocabulariulu de numele planteloru transilvane, ce incepemu al publicá in Suplementu, nu are de cutotului pretensinnea de a se numerá intre lucrarile originarie de in scientiele naturale. Noi l'amu culesu si ordenatu in form'a de facia deintr' altii, cea mai mare parte straini, precum sunt: Catalogulu planteloru selbatece in cinci limbi, latinesce, nemtiesce, sascesce, unguresce si romanesce, de P. Sigerus (in foi'a periodica nemtiesca *Quartalschrift*, Sibiu, 1791, t. 2. p. 314), Suplementulu la acel'asi de Kräutner (totu acolo, 1793, t. 3. p. 356), si mai alesu celu de D. Prof. Mich. Fusz (in Archivulu pentru Transilvania, Sibiu, 1847, t. 3. p. 177—208). Totu meritulu nostru e, de vomu avé si noi meritulu, cá ne nevoiramu al intorce cu romaní'a inainte, al curati pre catu se potea de la noi de smentelele de tipariu, si locurile gole in romanía a le impleni de airea si mai alesu dein Dictionariulu Ms. latino-rom. alui Corbea, si dein celu rom. latinescu dela Buda.

Noi scimu bine, cá un nume mare de nume romanesce au remasu a fora, dein care unele vomu insemná in capetu, ci noi nu amu vrutu a adange de la noi nemic'a, pentru cá senu smentim; ci mai vertosu lasaramu inmultirea si indreptarea Vocabulariului altoru mai fericiti, carii pre lenga plecarea catra aceste scientie desfeticose mai au si otiulu de a se ocupá cu densele.

Scopulu nostru erá mai multu a dá un impulsu desteptatoriu spre aceste scientie, si a face mai cunoscuta terminologi'a Florei transilvane in tote aceste limbi, ca celu de antáiu requisitu. Cele ce vomu fi smentitu, le incredentiamu cunoscatitoru spre indreptare, ér' noi ne vomu multimi si cu acelu micu resultatu dein publicarea nostra-

S U P L E M E N T U.

V O C A B U L A R I U

De numele plantelor transilvane, romanescu, latinescu (dupa Sistema lui Linné, L.), nemtiescu si ungurescu.

A.

- Acaciu*, robinia pseudoacacia L., Robinie, akászfa.
Acrisiu, ribes grosularia L., Stachelbeere, egres.
Acrisiu-rosiu, berberis vulgaris L., Sauerdorn, soskafű.
Afine, vaccinium myrtillus L., Heidelbeere, afonya.
Agliciu, primula officinalis, gebräuchliche Schlüsselblume, kásavirág.
Aiu, allium sativum L., Knoblauch, foghagyma.
Aiu-de-padure, v. *érb'a rundunelei*.
Aiu-selbatecu, allium oleraceum L., Kohlknoblauch, káposztahagyma.
Aiulu-sierpelui, allium scorodoprasum L., Feldlauch, kigyóhagyma.
Aiu, allium schoenoprasum L., Schnittlauch, metélőhagyma.
Aiu, allium victorialis (sic) L., netzwurzlicher Lauch, gyözelmes fű.
Aioru, v. *laptete canelui*.
Aisiorn, galanthus nivalis L., Scheeglöckchen, hóvirág.
Alacu, triticum spelta L., Spelz, tönköly.
Alunu, coryllus avellana L., Haselstaude, mogyorófa.
Angelina, angelica archangelica L., Brustwurz, angyalfű.
Angelina-selbateca, imperatoria silvestris, wilde Angelik, erdei angyalfű.
Aratielu v. *limb'a canelui*.
Arciariu, v. *jugastru*.
Ardeiu, capsicum annuum L., einjährige Beisbeere, paprika.
Arinu, alnus glutinosa, gemeine Erle, cgerfa.
Aronu, arum maculatum L., geflekter Aron, sülfű.
Aspicu, lavandula spica L., Lavendel, levendula.
Astrantia-negra, astrantia major L., schwarze Meisterwurz.

B.

- Balbóru*, trolius europaeus L., gelbe Kugelblume, bogláros torolya.
Baraboiu, chaerophyllum bulbosum L., Knollkörbel, baraboly.
Barb'a-caprei, spiraea ulmaria, Geiszbart, réti legyező.
Barb'a-caprei, tragopogon pratense L., Wiesenbocksbart, bakszakál.
Barb'a-imperatului, viola tricolor L., dreifarbiges Veilchen, császárszakál.
Barb'a-lui-Aron, v. *Aronu*.
Barb'a sasului v. *cod'a calului*.
Besin'a-calului, lycoperdon bovista L., Bovist, pöfeteg.
Blabornicu, cypridium calceolus L., Marienschuh, erdei papucs.
Bobu, faba vulgaris, Saubohne, disznóbab.
Bogioru *кокор*, rhododendron ferrugineum L., Alpenrose.
Bobornicu, veronica beccabunga L., Quellenrenpreis, derécze vizi saláta.
Bolundáritia, v. *lauru*.
Borantia, borrago officinalis L., gebräuchlicher Borretsch, kerti atraczel.

- Bosáca*, cacalia alpina, Alpenpestwurz, álpesi kákolya.
Bostanu, cucurbita pepo L., Kürbis, uri tök.
Bozu, sambucus ebulus L., Attich, földi bodza.
Bradu albu, abies alba, Edeltanne, nemes fenyő.
Bradu rosii, abies excelsa, Rothtanne, veres fenyő.
Bradisiornu, juniperus communis, Wachholderberren, gyalogfenyő.
Brânc'a-ursului, heracleum sphondylium L., gemeine Bärenklane, medveköröm.
Brânc'a-ursului, lycopodium clavatum L., Bärlapp, kapcsosmoh.
Brandusia, colchicum autumnale L., Herbstzeitlose, öszi kökörcsin.
Bria, mercurialis annua L., Bingelkraut, haslágyitófű.
Bribonicu, v. *bobornicu*.
Briée, meum athamanticum, Bärenwurz, havasi kapor.
Brilionca, v. *érb'a-fieraloru*.
Brósbá, brassica napus L., Raps, repcze.
Bruncrutiu, sisymbrium nasturtium L., Brunnkresse, vizi sásafű.
Brusturu, lappa major, Klette, bojtörján.
Brusturu-dulce, petasites officinalis, Pestilenzwurz, kalapfű.
Bubolnicu, v. *bruncrutiu*.
Bucinisiu, v. *cucuta*.
Bumbacu-de-campu, eriophorum latifolium, Wollgras, gyapjufű.
Burete-de-lemnu, v. *muschiu de copaciu*.
Burete-pestriciu, agaricus muscarius L., Fliegenschwamm, légygomba.
Burbána, v. *strugurei*.
Buruiana-de-buba-rea, scrophularia aquatica L., Wasserbetonien, vizi fekete csalány.
Buruiana-de-ium, antirrhinum majus L., Gassenlöwenmaul, piros gerezdes.
Buruiana-de-friguri, v. *pung'a popei*.
Buruiana-de-negéi, v. *laptete canelui*.
Buruiana-de-langore, ligusticum levisticum L., Liebstöckel, léstyán.
Buruiana-puciosa, coriandrum testiculatum L., wilder Coriander, vad koriandrom.
Buruenutia-alba, v. *Siluru*.
Busuiocu, ocimum basilicum L., Basilienkraut, bazsalikom.
Busuioculu-cerbiloru, v. *puleiu*.
Busuiocu-de-campu, prunella vulgaris L., Bräunheil, gyékfű.

C.

- Calaperu*, tanacetum balsamita L., Frauenmünze, boldogaszszony' méntája.
Calce, caltha palustris L., Schmalzblume, mo-csárvirág.
Calce-marx, v. *érb'a-rundunelei*.
Calce-mica, v. *érb'a-rundunelei mica*.
Calina, opulus glandulosa L., drüsiger Schneeballbaum, kánya.
Calmu, acorus calamus L., Kalmus, kálmos.
Cálmesa, v. *calmu*.
Cánepa, cannabis sativa L., Hanf, kender.
Caprafoiu, v. *caprifoiu*.
Caprifoiu, lonicera caprifolium L., wälsches Geiszblatt, kásia.
Captalanu-negru, verbascum nigrum L., schwarzes Wollkraut, ökörfark koró.
Cararaba, brassica oleracea L., var. *caulorapa*, Kohlrabi, kalarábé.

Carligati, polygonum bistorta L., Natterwurz, tekert gyökérfű.

Cárpena, melampyrum nemorosum L., Waldkubweizen, kék üstökösfű.

Carpinu, carpinus betulus L., Hainbuche, gyertyánfa.

Carpinitia, carpinus carpinizza.

Cartifiolu, brassica oleracea L., var. botrytis, Blumenkohl, virágkáposzta.

Casiula-popei, v. nalba mica.

Castania, castanea vesca, Kastanienbaum, gesztenyefa.

Castania-de-lacu, v. ciulina.

Castania-selbatega, aesculus hippocastanum L., Roszkastanie, vad gesztenye.

Catusinica, nepeta cataria L., Katzenmüntze, macskafű.

Catusinica-selbatega, v. ungurasiu.

Cépa, alium cepa L., Zwiebel, hagyma.

Cép'a-ciorei, hyacinthus comosus L., Schopfhyaicinte, mezei jáczint.

Céleru, apium graveolens L., starkkriechender Eppich, czeller.

Cervana, lycopus europaeus L., gemeiner Wolfsfusz, vizi pesztercze.

Cétemu, v. bradisioru.

Chelu, brassica oleracea L., var. crispa, Krauskohl, fodor káposzta.

Cherchura, trifolium arvense L., Ackerklee.

Cicoria, cicorium intybus L., Wegwarte, kang.

Cimbru, satureja hortensis L., Saturei, csombor.

Cimbru-selbategu, thymus serpyllum L., Thymian, kakukfű.

Ciminu, carum carvi L., Kümmel, kómény.

Ciminu,-de-campu, peucedanum silaus L., Wiesenhaarstrang, réti kómény.

Ciminulu-porcului, peucedanum officinale L., gebräuchlicher Haarstrang, szőristrang.

Ciminulu-ursului-de munte, meum mutellina, Bärenfenchel, medvekómény.

Cinci-code, aquilegia vulgaris L., Akelei, harangvirág.

Cinci-clopotiele, v. Cinci code.

Cinci-degete, potentilla reptans L., Fünffingerkraut, ötlevelűfű.

Cinci-foi-mai-mari, v. Sanicioru.

Cione, rhinanthus glaber, Hahnenkamm, csengőkoro.

Ciormoiagu, melampyrum arvense L., Kuhweizen, csormolya.

Ciresiu, cerasus dulcis, Kirschenbaum, cseresnyefa.

Ciulina, trapa natans L., Wasserkastanien, sulyom.

Ciulinu, v. scaiu.

Ciumafaia, s. lauru.

Clocotiéi, clematis integrifolia L., ganzblättrige Waldrebe, bércse.

Clopotielu, campanula medium L., groszblumige Glockenblume.

Clopotiele, v. sufletiele.

Cócaza, menziesia Bruckenthalii, Bruckenthals Menziesie.

Cócaza, vaccinium vitis idaea L., Preuszelbeeren, veres afonya.

Cocosiei, erythronium dens canis L., Hundszahn, veres kakas.

Cocosiei-de-campu, adonis aestivalis L., Sommeradonis, kakasvirág.

Cod'a-boului, v. cod'a-vacei.

Cod'a-calului, equisetum arvense L., Ackerschachtelhalm, lófark.

(Va urmá.)

Melancholi'a u nui sateanu unguru*).

Totu am auditu dela cuscrulu si dela cume-trulu, cá nu ambla bine cine nu dá binetie judovului; ci, déca tatameu si mosiumeu n'au inventiatu: se nu credi la cumetru far' numai legatu, n'am crediutu ce m'iau vorbitu ei. Hei si macár catu de bine miar fi prinsu se fiu crediutu.

Io - su acel'a care n'am datu binetie judovului, si acum amaru oplatescu. Acum iasiu dá, dar'etardiu. Numai genúchele si grumadii pociu se mii plecu inaintea lui, er' pelari'a acum mii tota tira-tira, dei si stringu marginile in palme, dar' cavali'a totu - mi apasa vervulu capului.

Amaru cánta vecinii miei, cape omulu seracu si cliombelelu tragu... Nu me tragu dio p' mine. Ce au fostu de trasu depre mine, au trasu judovulu. De aceea nu potu cliombele mai multu se me traga. Numai se pléca pentru mine si me plangu. Hei, si io me plangu pe mine si me cantu.

Hei, si ce domnu amfostu io o data, ore-candu! Mi-bagám capulu in pelari'a, si picioarele in cisme; falosu stam in capulu satului, si neci gorniculu numi porunceá mie. Numai asia me uitam la judovu cum prindea lipitorile in balta; numai asia.

Elu erá cu capulu голу, si cismele ile cususe Ddiu. De aceea me uitam asia falosu catra elu de suptu pelaria, pentru cá numi ardea sorele in ochi... Cumetrulu si cumnatulu totu u n'ami diceau: hei ungure **), di-ce nu dai tu binetie judovului!

Ci de intrá pre oureche vorb'a inticlepta, o lasam se ésa pre cealalta. Numai asia mornaiam catra judovu, déca esindu dein balta se tragea catra mine si plecandusi capulu dicea: me-rogu de ertare,—buna díoa jupáne.

Pentru ca, de si sunt acum, ca candu asi fi cadiutu de in lemne, ci asia - mi dá binetie ore-candu lumea: jupáne gazda... Ci acum! Olariulu nu m'iau dusu pamentulu, si totu n'am; gainele nu m'iau mancatu pit'a si totu n'am; slanin'a numiau cadiutu in tierena, si totu n'am. Pentru cá olariului totu deaun'a iam datu binetie; pe gaina totu deaun'a oam omenitu, si slanin'a cu mare grige mio taiam cu cucitasiulu pestritiu la plasele. Hei, dá nam datu binetie judovului! si acum, pamentulu, pit'a si slanin'a totesu a lui.

Atát'a au alergatu judovulu dupa lipitori impregiurulu satului, pan' o data s'o bagatu in satu. Atunci au esitu vestea in siepte tieri, cá s'au prasiu judovu in satu nostru! Ci io n'am bagatu multu sama. Dreptu cá atunci judovulu acum aveá cisme, dá neci io numi beleam picioarele descultiu; dreptu, cá neci judovului nui ardea sorele in ochi, dá si io aveam unde semi implantu florea si semi acatiu pip'a... De nou m'iau dísu atunci cumetrulu si cumnatulu: hei ungure, di-ce nu dai tu binetie judovului?

Ci io togm'a d'eea in sa nu iam datu binetie, si nime nuian datu in satu. Cu totii eramu domni si asia ne diceau omenii: jupáne gazda!

Mai antaiu spanulu au fostu care iau datu binetie; si diu reu au facutu — vai!

Da si judovulu au multiemitu spanului. Atat'a s'iau multiemitu unulu altuia, pan'ce o data numai bagaramu de sama, cá rece loculu carci-mariului betranu in capulu satului, si cá infundara pe judovu in fagadáu.

(Va urmá)

*) Se pote aplecá si la románu.

**) mei románe.